

BOŞANMANIN ERKEKLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Çisem Aktaş¹

Özet

Bu çalışma, boşanmanın erkekler üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışma bir nitel araştırma tekniği olan mülakat çalışmasıdır. Araştırma kapsamında 10 (on) boşanmış erkekle görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları, yazılı metne dönüştürülmüş ve betimsel analizle yorumlanmıştır. Sonuç olarak boşanmış erkeklerin, eşlerinden dolayı yaşadıkları birtakım hayal kırıklıkları olup bunun yanında boşanmanın yarattığı psikolojik duygu durumları onlarda içe kapanıklık, yalnızken ağlama, iş performanslarında düşüş ve motivasyon eksikliğine neden olmuştur. Velayetin annede olduğu durumlarda erkekler aile sıcaklığına uzak kalmış, çocuklarının yanında olamayışlarından yakınmış ve özlem duygusu içinde olmuşlardır. Sonuç olarak boşanma süreci ve sonrası erkek için kolay geçen bir süreç olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Aile, Erkekler, Boşanma.

Abstract

This study was conducted to investigate the effect of divorce on men. The study is an interview study, which is a qualitative research technique. Within the scope of the research, 10 (ten) divorced men were interviewed. Voice recordings obtained from interviews were converted into written text and interpreted with descriptive analysis. As a result, divorced men have some frustrations with their spouses, as well as the psychological emotions created by the divorce, causing them to lack self-confidence, lonely crying, lack of job performance and lack of motivation. When *Velayet* was in the mothers, the men were away from family warmth, complained about their children not being there, and were in a feeling of longing. As a result, there was no easy process for the man after divorce.

Key Words: Marriage, Family, Men, Divorce.

Giriş

Aile, en ilkelden en modernine, en basitten en karmaşığına kadar bütün toplumlarda zaman ve mekân farkı olmaksızın her daim var olan bir yapıdır. Bu bağlamdan hareket edecek olursak ailenin her daim ve her toplumda var olan bir sosyal yapı olması onun evrensel olma özelliğini ortaya koyar. Aile, çok yönlü bir olgudur ve toplumda pek çok işleve sahiptir. Biyolojik işlev, psikolojik doyum sağlama işlevi, eğitim işlevi, toplumsallaştırma işlevi, dini işlevi, boş zamanları değerlendirme işlevi bunların bazılarıdır. “Eşlerin birlikteliklerinden

¹ Sosyolog

psikolojik olarak doyum sağlamadıkları beklenti ve gereksinimlerini karşılayamadıkları evlilik yaşantılarına yasal olarak son vermelerine “boşanma” denilmektedir.”²

Genel olarak tanımı böyle olan boşanmanın duygusal, ekonomik, sosyal, hukuki ve psikolojik açıdan olmak üzere farklı aşamaları bulunmaktadır. Boşanmanın ilk aşamasını, duygusal boşanma oluşturur.

Düş kırıklığı, eşlerin duygusal anlamda birbirlerinden kopmalarına sebep olmaktadır. Karşılıklı beklentileri karşılamayan çiftler, evliliği artık bir sorun haline getirirler. İdeal eş tanımına uymayan çiftlerin ilişkileri, eşin ve ilişkinin olumsuz yönüne yoğunlaşmakta ve böylece duygusal boşanma yaşanmaya başlanır.³

Ekonomik boşanma ise ilişkileri birtakım nedenlerden ötürü çıkmaza girmiş eşlerin ekonomik anlamda birbirlerinden uzaklaşmaları ve birlikteliğin dağılmasını ifade etmektedir. Hukuki açıdan boşanma ise eşlerin evlilik sözleşmesini mahkeme kararıyla sona erdirmeleri olarak belirtilir. Mahkemeden eşlerin boşandığına dair karar alınmadan, boşanmış sayılmazlar. Boşanma sebepleri her ülkenin medeni kanunlarında açık şekilde belirtilir. Bu nedenlerden en az birisi gerçekleşmedikçe, hukuki anlamda boşanma meydana gelmez.⁴

Boşanma ile son bulan evlilik aslında daha önceden manevi olarak yıkılmıştır. Yani sosyal açıdan boşanma, hukuki boşanmadan önce gerçekleşen bir durumdur. Bu sebeple, “durup dururken boşandılar” sözü aslında olayın gerçek yüzünü temsil etmez. Sonu boşanmaya kadar varan ayrılmalar her zaman kısa sürede veya aniden ortaya çıkmamaktadır. Boşanma ile sonuçlanan her evliliğin geçmişinde mutlaka anlaşmazlıklar, çatışmalar, iletişimsizlikler yer almaktadır.⁵

Boşanma her şeyden önce sosyal bir davranıştır. Nitekim boşanma olgusunun bulunduğu, yaşadığı veya meydana geldiği mekân aslında onun kanıtlanma yeridir. Ayrıca her olgu, meydana geldiği bağlam içinde birbirine geçmiş zincir halkaları olarak şekillenmektedir. Bu varsayımdan hareketle boşanmaya etki eden ve onu ortaya çıkaran faktörler: Sanayileşme, kentleşme, modernleşme, kadının çalışma hayatına katılımı, kadın hareketleri, aile içi şiddet, aldatılma, ekonomik problemler, kitle iletişim araçlarının aile ilişkilerinin etkisi, boşanan insanlara kurumsal ve sosyal desteğin artması, evlilik yaşantısının rutinleşmesi,

² Şengül İlgar, “Evlilik Birlikteliğinin Bozulması-Boşanma”, **Evlilik Okulu**, Haluk Yavuzer (Ed.) (içinde), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s. 227

³ Davut İbrahimoglu, **Evlilikte Doğru Seçim ve Ailede Mutluluk**, İstanbul: Hayat Yayınları, 2004, s. 29

⁴ Davut İbrahimoglu, a.g.e., s. 31

⁵ Davut İbrahimoglu, a.g.e., s. 30

bireyselleşmenin artışı, farklı yaşam beklentileri, cinsiyet rollerindeki farklılaşma vs.⁶ Ayrıca boşanmaya ilişkin gösterilen nedenlerin kültürel değerler de taşıdığı görülür. Bunun en önemli göstergesi aile ve akrabalık ilişkilerinin evlilik hayatına müdahalesidir. Diğer toplumlarda olduğu gibi bugün ülkemizde de temel manevi değerlerimizin erozyona uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, gündelik hayatın karmaşık hale gelmesi, kitle iletişimin ve teknolojinin ev içerisindeki etkinliğinin artışı, tüketim kültürünün gelişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile toplumumuzdaki temel yapı olan aile içinde şiddetin yaygınlaşması ve boşanma olgusu giderek daha önemli hale gelmiştir. Buna paralel olarak yaşanan yüzyılın “stres çağı” olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, medyanın ürettiği değerler karmaşası ve birlikte oluşan ahlaki yozlaşma boşanmaya giden yol üzerindeki önemli tehdit edici faktörlerdir.⁷

“Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye’deki boşanma oranları halen çok düşük düzeydedir. Boşanmaların yüksek düzeylere ulaştığı ülkelerde boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar, çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. 1990’lı yıllardan başlayan boşanmalardaki artış ülkemiz için sosyal sorun potansiyeli taşımaya başlamıştır. Türkiye’de boşanma oranlarına dair istatistikler, TUIK tarafından toplanmaktadır ve “Boşanma İstatistikleri” adlı bir yayın ile sunulmaktadır.”⁸

“Boşanmada eşlerin en çok maruz kaldıkları psikolojik rahatsızlık depresyondur. Kadınlar daha açık belirtiler gösterirken erkekler kendilerini içki, sigara, gece hayatı gibi zararlı alışkanlıklar eşliğinde örtülü depresyon yaşayabilmektedirler.” Depresyonun belirtileri ise en az iki hafta süreyle hayattan eskisi kadar zevk alamamak, isteksizlik, içinden bir şey gelmemek, uyku bozukluğu, iştahsızlık, bazen iştah artışı, yorgunluk, uyuduğu halde dinlenememe, unutkanlık, dikkatte azalma, gerginlik gibi durumlardır.⁹

“İngiliz Daily Mail gazetesinde yer verilen araştırmada, boşanan erkeklerin tehlikeli davranışlarda bulunma ihtimalinin daha yüksek olmasına bağlı olarak intihara teşebbüsün evli olanlara göre %39 daha fazla olduğu belirtildi.” Erkek Sağlığı dergisinde ki araştırmacılar doktorları, boşanan erkekleri terapistlere yönlendirme uyarısı yapıyor.¹⁰

⁶ Nurşen Adak, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012, s.207

⁷ Semra Yurtkuran Demirkıran, Aysel Günindi Ersöz, Rahime Bedir Şen, vd. , **Boşanma Nedenleri Araştırması**, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2009, s. 8

⁸ Semra Yurtkuran Demirkıran, Aysel Günindi Ersöz, Rahime Bedir Şen, a.g.e., s. 9

⁹ Şen, a.g.e., s. 33-34.

¹⁰ DHA, “Boşanmanın Erkeklerle Zararı Büyük!”, **Hürriyet (Aile)**, 03.10.2013

“Araştırmada 45 yaşında boşanan bir erkeğin yaşamı merkez alındı. Bu erkeğin evliliğini sonlandırdıktan sonra uykusuzluk ve karın ağrısı şikâyetleri nedeniyle doktora başvurduğu, sürekli alkol tükettiği ayrıca bir süre sonra iş yerinden, iş arkadaşlarından ve patronundan nefret ettiği tespit edildi. “Uluslararası Erkek Sağlığı Derneği Başkanı ve Amerika'daki Cornwall Üniversitesi'nden Prof. Ridwan Shabsigh, birçok kültürün, popüler algılamının ve medyanın erkeğin, kadınlara göre daha güçlü, dirençli ve psikolojik travmaya daha dayanıklı olarak gösterdiğini ancak boşanma, iflas, savaş veya bir yakınının kaybı nedeniyle de ciddi anlamda psikolojik travma ve olumsuz bir hayat yaşayabileceğini kaydetti.”¹¹

“Boşanmada yaşanan krizin yoğunluğu, bireyin boşanmaya yüklediği anlama ve bireyin krizle baş etme kaynaklarına göre değişecektir.” Bu sancılı süreç ise, boşanma sonrası eşlerin bağımsız yeni bir yaşam ve uyumlu bir kimlik içselleştirmesi ile son bulacaktır.¹²

Makalede araştırmanın amacı, konusu, metodu ile ilgili bilgiler ve kuramsal çerçeveden kısa kısa bilgiler aktarılmış olup, son olarak araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Metodu

Bu araştırma, boşanmış erkekleri konu edinmektedir. Araştırmanın genel amacı, boşanma sonrasında, erkeklerin yaşamlarında meydana gelen değişimleri ve boşanmanın onlar üzerinde ne gibi bir etki yarattığını ortaya koyabilmektir. Günümüzde yapılan araştırmalar da gözlemlendiğim kadarıyla boşanmanın kadın üzerindeki etkileri genellikle çalışılmış ve erkek üzerinde çok fazla bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Boşanma süreci, sadece kadın üzerinde bir etki yaratmıyor. Erkek de birtakım süreçler atlatıyor ve boşanma onun da hayatında birtakım değişikliklere neden olabiliyor. Söz konusu çalışmanın amacı, boşanmanın erkek üzerinde olumlu yahut olumsuz ne gibi etkiler yarattığını ortaya koyabilmektir.

2. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklemi

Boşanmış erkekleri konu edinen bu çalışma nitel araştırma olarak tasarlandı. Veriler mülakat tekniğiyle elde edildi. Mülakat, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Ve bu çalışma, bireysel görüşme şeklinde yapılmıştır. Araştırma amacı ile kullanılan mülakat, bireysel şekilde yapılmakta olup, yarı-yapılandırılmış bir görüşme tekniğidir.

¹¹ DHA, “Boşanmanın Erkekler Üzerine Zararı Büyük!”, **Hürriyet (Aile)**, 03.10.2013

¹² Bülent Şen, **Boşanma Süreci ve Arbuluculuğu**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, a.g.e., s. 32-33.

Alan çalışması, verilerin yerinde toplanarak yapılan çalışmadır. Sahaya çıkararak veri toplama ve bunları analiz etme, yorumlama anlamına gelir. Öncelikle konu başlığı ve hipotez belirlendikten sonra bu çerçevede bir literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen veriler tasnif ve analiz edilerek, araştırmanın teorik bölümü oluşturulmuştur. Teorik bölümü oluşturulduktan sonra uygulama bölümüne geçilmiştir.

Uygulama için öncelikle demografik sorular da dahil olmak üzere bir mülakat formu hazırlanmıştır. Sonra İstanbul kent merkezi, araştırma alanı seçilmiştir. 10 (on) boşanmış erkek ile araştırmanın örneklem kısmı oluşturulmuştur. Yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmış olup bu çerçevede yapılan görüşmeler, yazıya aktarılmıştır. Daha sonra görüşmelerden çıkarılan sonuçlar, betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul'da yaşayan boşanmış erkeklerdir. Araştırmanın örneklemi ise rastgele örneklemedir. Bu bağlamda 10 boşanmış erkek ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

3. Araştırmanın Hipotezleri ve Sınırlılıkları

Çalışmanın amacına uygun olarak sınanmak üzere, aşağıda yer alan hipotezler geliştirilmiştir.

- Boşanmak, erkek bireyler açısından olumsuz birtakım sorunlara yol açmaktadır.
- Boşanma sonucu erkeğin, sosyal çevresi ile ilişkilerinde değişimler meydana gelmektedir.
- Boşanma sonrası, erkeklerin yaşadıkları önemli sorunlardan birisi de, çocuklarından ayrı kalmaktır.
- Boşanma sonrasında erkekler, psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar.

Boşanmanın erkekler üzerindeki etkisine dair yapılan bu çalışma İstanbul'da rastgele seçilen 10 boşanmış erkek ile sınırlandırılmıştır. Evren içerisinde çok sayıda boşanmış kişi olmasına rağmen kimi boşanmış erkekler, “eskiye dair bir şey anlatmak veya hatırlamak istemiyorum”, diyerek mülakatı kabul etmemişlerdir. Bu durumun zaman ve maliyet açısından problem ortaya çıkaracağı için örneklem kapsamı toplamda 10 (on) kişiyle sınırlandırılmıştır. Seçilen örneklem grubuna mülakat uygulanırken, boşanmış erkeklerin

mülakata ilk başta sıcak bakmadıkları ve kısa kısa cevap verdikleri, çekindikleri gözlemlenmiştir. Bu durum fark edilince, katılımcıları rahatlatmak için araştırmamın amacı ve gizliliği konusunda onlarla tekrardan bir konuşma yapmış olup, içtenlikle cevap vermeleri konusunda ricada bulunulmuştur. Bunun akabinde mülakatın ilerleyen dakikalarında, katılımcılar sorulan birtakım sorulara “çok güzel soru, tam nokta atışı olmuş vb.” dönütler vererek, çekinmelerinin yerini bir süre sonra, rahatlıkla ve samimiyetle cevaplayabildikleri bir mülakat ortamı oluşturulmuştur.

1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma, İstanbul’da yaşamakta olan boşanmış erkekler ile yürütülmüştür. Analiz sürecinde katılımcılar; K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10¹³ şeklinde kodlanmıştır. Aşağıdaki tabloda, katılımcılara ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır. Elde edilen bilgilere göre, boşanmış erkeklerden 4 (dört) tanesi, boşandıktan sonra ikinci bir evlilik gerçekleştirmiştir. Diğer 6 (altı) kişi halen bekadır. Toplamda 10 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları, yazılı metne dönüştürülmüştür. Nitel araştırma çerçevesinde elde edilen veriler, betimsel analiz ile yorumlanmıştır.

Tablo 1. *Araştırmaya Katılan Boşanmış Erkeklere Ait Demografik Bilgiler*

Kodlar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek	Gelir Düzeyi (TL)
K1	E	40	Evli	Üniversite	Tekstil Mh	15.000
K2	E	42	Evli	İlkokul	Kuaför	6.000
K3	E	38	Bekar	Üniversite	Jeoloji Mh	18.000
K4	E	54	Evli	Lise	Esnaf	3.000
K5	E	50	Bekar	Üniversite	Yönetici	6.000
K6	E	53	Evli	Üniversite	İç Mimar	7.000
K7	E	47	Bekar	Üniversite	Otomotiv	10.000

¹³ 10 boşanmış erkek ile yapılan bu mülakatta, boşanmış erkeklerin isimleri, gizlilik ilkesi nedeniyle alınmamış olup, katılımcılar “K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10” şeklinde sembolleştirilmiştir.

K8	E	50	Bekar	Ortaokul	Matbaa	4.000
K9	E	37	Bekar	Lise	Serbest	2.000
K10	E	55	Bekar	Yüksekokul	Öğretmen	3.500

2. Araştırmanın Kuramsal ve Kavramsal Çerçevesi

1.1. Aile

“Aile, aralarında akrabalık bağı bulunan insanların oluşturduğu ve onların çeşitli (psikolojik, cinsel, sosyal ve ekonomik) ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımların sağlandığı temel bir toplumsal kurumdur.” Aile, toplumun en küçük birimi olmakla birlikte bizim toplumsal yapımızı oluşturan en önemli kurumlar arasında yer almaktadır. İnançlarımız, örf ve adetlerimiz, gelenek ve ahlak gibi toplumun kültürel değerlerinin muhafazası ve kuşaklararası aktarımı ile çocuğun sosyo-kültürel kişiliğinin gelişiminde en büyük rolü aile kavramı oynamaktadır.¹⁴

“Ailenin tanımına ilişkin bir yaklaşım ise şöyledir: “Kadim felsefe, insanı mikrokosmos (küçük evren), evreni ise makrokosmos (büyük evren) olarak görür. Bu tür kavramsallaştırma aslında aynı olgunun farklı düzeylerde algılanmasıdır. Aynı algıyı toplumbilimine taşıdığımızda diyebiliriz ki, ‘aile’ mikrokosmos, ‘toplum’ ise makrokosmostur. Bu bakımdan bazı dillerde toplum ve aile sözcüklerinin aynı anlamda ve değişik biçimlerde kullanılması tesadüfi değildir.”¹⁵

Sonuç olarak biz, aileyi ilk etapta, toplumun en küçük yaşam birimi olarak tanımlayabiliriz.

1.2. Evlilik

Giddens, evliliği “iki yetişkin birey arasında sosyal olarak gerçekleşen ve onaylanan cinsel birleşme olarak tanımlamaktadır.”¹⁶

Bir başka evlilik tanımı ise: “En genel anlamda evlilik ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve biyolojik amaçlar doğrultusunda karşı iki cinsin yasalara uymak şartıyla, aile kurmak ve çocuk sahibi olmak için yaptığı bir anlaşma ve dayanışma olarak tanımlanmaktadır”¹⁷

¹⁴ Abdurrahman Kurt, “Dünden Bugüne Türk Ailesi”, Mehmet Zencirkıran (Ed.), **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 4. Baskı, (içinde), Bursa: Dora Yayınları, 2013, s. 337

¹⁵ Kadir Canatan ve Ergün Yıldırım, **Aile Sosyolojisi**, 4. Baskı, İstanbul: Açılım Kitap, 2013, s. 53

¹⁶ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000, s. 140

¹⁷ Davut İbrahimoglu, **Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk**, İstanbul: Hayat Yayınları, 2004, s. 19

1.3. Boşanma

“Eşlerin birlikteliklerinden psikolojik olarak doyum sağlamadıkları beklenti ve gereksinimlerini karşılayamadıkları evlilik yaşantılarına yasal olarak son vermelerine “boşanma” denilmektedir.”¹⁸

Boşanma her şeyden önce sosyal bir davranıştır. Nitekim boşanma olgusunun bulunduğu, yaşadığı veya meydana geldiği mekân aslında onun kanıtlanma yeridir. Ayrıca her olgu, meydana geldiği bağlam içinde birbirine geçmiş zincir halkaları olarak şekillenmektedir. Bu varsayımdan hareketle boşanmaya etki eden ve onu ortaya çıkaran faktörler sanayileşme, kentleşme, modernleşme, kadının çalışma hayatına katılımı, kadın hareketleri, aile içi şiddet, aldatılma, ekonomik problemler, kitle iletişim araçlarının aile ilişkilerin etkisi, boşanan insanlara kurumsal ve sosyal desteğin artması, evlilik yaşantısının rutinleşmesi, bireyselleşmenin artışı, farklı yaşam beklentileri, cinsiyet rollerindeki farklılaşma vs. bunların hepsi birer etkili faktördür.¹⁹

1.4. Türk Medeni Kanununda Boşanma ve Nedenleri

“Aile hukukunun en dramatik ve hüznü bölümlerinden birisini boşanma bölümü oluşturmaktadır. 2001 yılındaki yeni değişikliklerle birlikte, Türk Medeni Kanunu’nda boşanmaya ilişkin hükümler 4721 sayılı kanunun 2. kitabının 2. bölümünde yer almaktadır.” Boşanma sebepleri ise 161. madde ile 166. Madde arasında düzenlenmiştir. Yasanın 166. maddesinde sözü edilen “**evlilik birliğinin sarsılması**” yani diğer bir söylem ile **şiddetli geçimsizlik** sebebi ile yapılan boşanma, genel mealde bir boşanma sebebidir.²⁰

Bir diğer boşanma nedenleri ise daha özel statüsündedir. “Boşanmanın özel nedenleri olarak belirlenen (zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı) gerekçelerin de aslında ortak hayatı çekilmez hale getirdikleri aşikârdır.” Bunların özel olarak nitelendirilmelerinin sebebi ise tereddüde ve takdire fazlaca yer vermemesi ve bu sebep ile kolay belirlenebilir olmasıdır.²¹

1.5. Boşanmanın Bireylere Verdiği Zararlar

¹⁸ Şengül İlgar, “Evlilik Birlikteliğinin Bozulması-Boşanma”, **Evlilik Okulu**, Haluk Yavuzer (Ed.) (içinde), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s. 227

¹⁹ Nurşen Adak, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012, s.207

²⁰ Semra Yurtkuran Demirkıran, Aysel Günindi Ersöz, Rahime Beder Şen, vd. , **Boşanma Nedenleri Araştırması**, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2009, s. 13

²¹ Demirkıran, Ersöz, Şen, vd.,a.g.e., s. 13

“Evliliğin, saygın bir kurum olarak varlığını sürdürdüğü toplumlarda olumsuz nitelenen boşanma, insan hayatında önemli bir stres kaynağıdır.” Yapılan araştırmalarda, boşanma sürecini yaşamakta olan bireylerde, uyku ve beslenme bozukluklarının yaşandığını, iş veriminin azaldığını, kendini yetersiz bulma, yalnızlık hissi ve kaygı gibi negatif ruh hallerinde oldukları saptanmıştır. “Boşanmada yaşanan krizin yoğunluğu, bireyin boşanmaya yüklediği anlama ve bireyin krizle baş etme kaynaklarına göre değişecektir.” Bu sancılı süreç ise, boşanma sonrası eşlerin bağımsız yeni bir yaşam ve uyumlu bir kimlik içselleştirmesi ile son bulacaktır.²²

“Boşanmada eşlerin en çok maruz kaldıkları psikolojik rahatsızlık depresyondur. Kadınlar daha açık belirtiler gösterirken erkekler kendilerini içki, sigara, gece hayatı gibi zararlı alışkanlıklar eşliğinde örtülü depresyon yaşayabilmektedirler.” Depresyonun belirtileri ise en az iki hafta süreyle hayattan eskisi kadar zevk alamamak, isteksizlik, içinden bir şey gelmemek, uyku bozukluğu, iştahsızlık, bazen iştah artışı, yorgunluk, uyuduğu halde dinlenememe, unutkanlık, dikkatte azalma, gerginlik gibi durumlardır.²³

“Ayrıca, depresyonda geniş getirme anlamında ruminasyon olur. Beynin geniş getirmesidir. Beyin sürekli olarak geçmişte yaşadığı olumsuz şeyleri hatırlar. Evliliği, çocukluğu ile ilgili yaşadığı sorunlar kendisinin işlediği günahlar, sorunlar aklına gelir.” Kendisinin hasta olacağı yahut çocuklarının veya eşinin öleceği ile ilgili kaygı duyar. Yani kaygı durumu ön planda olup bu durum iş ve sosyal hayatına önemli bir etkide bulunur.²⁴

3. Nitel Verilerin Analizi

Bu bölümde boşanmış erkeklerle görüşmeler yapılmış ve boşanma faktörünün, onlar üzerinde olumlu ve olumsuz nasıl bir etki yarattığına dair bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Boşanmış erkekler ile birebir görüşmede yöneltilen sorular ve elde edilen bulgular aşağıdakiler gibidir.

I. Evliliğe karar verme sebebi ve bu sebebin boşanma sonrasında bir pişmanlık yaratma durumu

Boşanmış erkeklere öncelikle evliliğe nasıl karar verdiklerine dair bir soru sorulmuştur. Yani sebeplerinin aşk evliliği mi, mantık evliliği mi yoksa görücü usulü mü

²² Bülent Şen, **Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 32-33

²³ Şen, a.g.e., s. 33-34.

²⁴ Şen a.g.e., s. 34

olduğu sorulmuş ve daha sonra bu karar verme sebeplerinin, boşanma sonrasında onlarda bir pişmanlığa yol açıp açmadığı sorulmuştur. Aşağıda katılımcıların görüşlerine yer verilmiş ve bu görüşler değerlendirilmiştir.

K2, K3, K5, K7, K8, K9 ve K10 evliliklerine karar vermelerinin nedeni olarak, eşlerini sevdiklerini ve bu yüzden de aşk evliliği yaptıkları belirlenmiştir. Boşanma sonrasında da, aşk evliliği yaptıkları için pişman olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Hatta K2, tekrardan ikinci bir evlilik yaptığını ve bunun da yine aşk evliliği olduğunu belirtmiştir.

K2: “Evliliğim aşk evliliği olmuştu. Bu aşk evliliği daha sonra pişmanlığa neden olmadı ikinci evliliğimde aşk evliliği oldu.”

K3: “16 yaşındayken tanışmıştık eski eşimle. Aşk evliliği yaptık severek evlendik. Sonrasında pişmanlık duymadım çünkü çok seviyorum.”

K5: “İş arkadaşydık daha sonra severek evlendik. Aşk evliliği idi. Sonrasında pişman olmadım. Başta birbirimizi beğenip sevmiştik.”

K7: “Evliliğim aşk evliliği oldu. Hiçbir zaman keşke annemin babamın gösterdiği biriyle evlenseydim de demedim. Bunu da hiç düşünmedim.”

K8: “32 yaşında evlenmişim ben. Görüşerek, flört ederek yani aşk evliliğiyle evlendik. Pişman olmadım bunu yaptığımıza da.”

K9: “İlk evliliğimde severek evlendim evet aşk evliliği idi. Boşandıktan sonra aşk evliliği yaptığımıza pişman da olmadım. İkinci bir evliliğimde olursa o da aşk olur.”

K10: “Aşk evliliği yaptım ben. Severek evlendim. 22 yaşında evlendim. Ailemin gösterdiği, yakın akrabalarımın gösterdiği kişiler vardı, eş adayları vardı fakat ben istemedim. Çünkü evlendiğim hanımefendiyi çok sevmişim.”

K4 ve K6 ise ilk evliliklerinin aşk evliliği olduğunu dile getirmiş ve bununla birlikte boşanma sonrasında bu sebepten ötürü bir pişmanlık duymadıklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen her ikisi de, ikinci evliliklerinde mantık evliliğini tercih etmişlerdir. Bir de K6, erken evlendiği için bir pişmanlık yaşadığını ayrıca belirtmiştir.

K4: “Aşk evliliği oldu bizimkisi. Tanıdık vasıtasıyla evlendik ama aşık olarak severek evlendik. Boşandıktan sonra pişmanlığım olmadı hayır. Fakat 2 evliliğimde mantık tercih ettim.”

K6: “Aşk evliliği yaptım. Daha sonra pişman olmadım. İkinci evliliğim mantık oldu ama birincisinde de severek evlendiğim için pişman olmadım. Ama erken evlendiğim için pişman oldum çok. Erkekler için 30 -35 yaş ideal olan bence.”

K1, ilk evliliğinin ne aşk ne de mantık evliliği olmadığını söylemiş; manevi olarak evlenmesi gerektiğini düşündüğü için evlenmiş fakat bu nedenin onda boşanma sonrasında pişmanlığa yol açtığını ve bu durumu da gençliğin verdiği tecrübesizlik olarak değerlendirmiştir.

K1: “Birinci evliliğim çok kötü zamana denk geldi yani gençliğin verdiği tecrübesiz zamanıma denk geldi. 27 yaşında evlenmişim o yüzden çok bilinçli bir evlilik değildi. Ne aşk ne mantık evliliğiydi. Yani şöyle bir şeydi, manevi olarak evlenmem gerektiğini düşündüğüm için evlendim, mecburiyette gibi hissettim yani. Boşanmadan sonra keşke evlenmeseydim dedim tabi ki de.”

Yukarıda da görüldüğü üzere 10 katılımcıdan, 7 tanesi evliliğe karar verme nedenlerinin aşk evliliği olduğunu, severek evlendiğini ve boşandıktan sonra da bundan pişman olmadıklarını söylemiştir. Hatta bir katılımcı, etrafında ailesi tarafından ona gösterilen eş adayları olduğu halde aşk evliliğini ısrarla tercih etmiş ve boşansa bile bundan pişman olmadığını çünkü eşini çok sevdiğini dile getirmiştir.

Diğer 2 katılımcı ise, ilk evliliklerinin aşk evliliği olduğunu söylemiş ve boşanma sonrasında bunu yaptıklarına pişman olmadıklarını belirtirken, ikinci bir evlilik yaptıklarında ise bu sefer mantık evliliğini tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Son bir katılımcı ise, ne aşk ne mantık ne de bir başka nedenden ötürü değil de; manevi olarak evlenmesi gerektiğini düşündüğü için evlendiğini söylemiş ve bu durumu gençliğin verdiği tecrübesizliğe bağlamıştır. Sonuç olarak burada aşk evliliği yapan katılımcıların önemli bir çoğunluğunun, boşanma sonrasında bir pişmanlık duymadığı sonucuna ulaşılmıştır.

II. Evlilik sürecinde haneye giren aylık gelirin boşanmaya etkisi

Geçmişten günümüze maddi koşullar boşanmanın en büyük nedenlerinden birini oluştururken, bu araştırmada da katılımcılara maddiyatın, boşanmalarına bir etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

K4, K8 ve K9 için evliliklerinde maddiyat bir sorun oluşturmuş hatta bir katılımcı, bu nedenden ötürü iplerin orada kopmaya başladığını belirtmiştir. Eşleri genellikle gelir

yetersizliğinden yakınmış ve bu durum evlilikte ciddi tartışmalara hatta boşanmaya bir neden olabilmektedir.

K4: “Maddi durumum yine bu civarlardaydı fakat daha iyi olsa iş daha farklı olurdu tabi. Yakındığı zamanlar oldu kavgalarımızda oldu tabi ki maddiyattan, kavgalarımız bu nedenden başlıyordu genelde.”

K8: “Evlilikten daha çok maaşım vardı. Maddiyatın etkisi şöyle etkili oldu, aileler arasında tercihlerden dolayı oldu. Benim aileme kardeşime para yardımı yapmam boşanmaya bir neden oluşturdu. Eşim benim aileme değer vermedi. Kardeşime araba ev vs aldım diye bana çatıp duruyordu halbuki o sıralarda işlerimiz iyiydi ve bende kendime yazlık araba almıştım. Ama yok eşim sürekli kışkırtılıyordu babası tarafından. Yani bunları ondan beklemiyordum çünkü evlenmeden önce çıktığımızda, ben erkeği kasa olarak görmüyorum diyordu. Bir yazlık alındı evlilikten sonra Bodrumdan. Senin ailen gitti şunu yaptı falan derken buradan ipler kopmaya başladı.”

K9: “Evliliğin en büyük sorunu orada başlıyor yani maddiyat. Boşanmada da etkisi var. İlk zamanlar çalışmıyordu sonra çalışmaya başladı sonra çıktı işten. Maddiyattan yakındı evet, daha iyi olmayı istedi hep. Belli bir süre ben işsiz kaldım o dönem çok zor oldu. Üstüne çocuk oldu. Mimarlık bürosu açtı eşim kendine. Onunda ilk zamanlar işleri iyi gitmedi böyle zorluklar çok yaşadık.”

K1, K2, K3, K5, K6, K7, K10 ile yapılan görüşmeler de maddiyatın evlilik süreçlerine bir etkisi olmadığı belirtilmiş ve boşanma sebeplerinin farklı nedenlerden ötürü olduğuna, yani maddiyatın boşanmaya bir etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Aşağıda bu konuyla ilgili düşüncelere yer verilmiştir.

K1: “Birinci evliliğim zamanında evime giren miktarla sonrasında ki miktar tabi ki de aynı değildi. Fazla değişim olmadı ama maddiyattan şikayet olmadı.”

K2: “Maddiyat olarak yine bu civarlardaydı. Yok, maddiyatın olarak hiçbir etkisi olmadı evliliğimize. Zaten eşimle aynı kuaför salonundaydık. Ben kuafördüm o manikürcüydü. Aynı ortamdaydık.”

K3: “Maddiyatın boşanmamızda başlarda bir etkisi yoktu. Her şeyden çok memnunduk. Bizim asıl sorunumuz başka bir şey.”

K5: “Maddiyat bizi etkilemedi.”

K6: “Şuan ki duruma göre daha düşük bir miktar giriyordu evlilik dönemimde. Fakat boşanmama etkisi olmadı maddiyatın.”

K7: “Daha az bir miktar giriyordu o zamanlarda evet eşimin de maddiyattan şikayeti oluyordu. 22 yaşındaydım eşimde 18 yaşındaydı. Çok erken evlendik yani. Zorlandığımız anlar oldu kesinlikle. Maddiyat bir etkense 100 üzerinden 5’dir yani. Boşanmayı isteyen bendim ve maddiyat değildi benim ayrılma sebebim.”

K10: “Aylık gelir bu kadar olmasa da yine bana yetecek kadar vardı evet kesinlikle. Parasal herhangi bir sıkıntımız yoktu. Çünkü eşimin ailesi benim ailem ve maaşım iyi bir hayat sürmemizi sağladı. Maddiyat çok büyük boyutlarda sorun olmadı ama tabii ki evliliğimizin ilk yıllarında kendime ait bir evim yoktu. Bazı çift arkadaşlarımın imkanlarını kışkırdığım oldu. Eşim de bana keşke gelir düzeyimiz daha yüksek tarzı cümleler kullanırdı ama bu tartışmaya yol açmazdı. Çünkü o çalışan bir hanımefendi değildi ve ben onu tercih etmiştim. Çünkü biz birbirimizi seviyorduk. Zaten uzun süre kayınvalide ve kayınbabamın eli bizim üzerimizdeydi.”

Yukarıda da yer alan görüşlere göre 10 katılımcıdan 3 tanesi için maddiyat evliliklerinde bir tehlike hatta boşanmaya kadar götürebilecek bir etkiye neden olmaktadır. Geriye kalan 7 katılımcı içinse maddiyat bir boşanmaya neden olacak bir etki yaratmamış, sorunlarının başka sebepler olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle bir katılımcı maddiyatın, evliliğinin bitimine olan etkisinin 100 üzerinden 5 olarak değerlendirmiş ve boşanmayı istediğinde, nedenin maddiyat olmadığını ileri sürmüştür. Sonuç olarak katılımcıların önemli bir çoğunluğu için maddiyat, evliliklerinde bir etkiye neden olmamış ve boşanmaya etkisinin olmadığı saptanmıştır.

III. Boşanmayı ilk kimin istediği ve hangi gerekçe ile istemesi durumu

Aşağıda yer alan görüşlere göre boşanmayı ilk olarak erkek istemiştir. Neden olarak ise farklı dinden biri evlenme sonucu yaşanan uyumsuzluk, kadın eşin, erkeğe karşı kıskançlıkları ve güvensizlikleri, aileler arası geçimsizlik, kadının evlilikten sonra kendisini bırakması, geçimsizlik vs. gibi birçok nedenler dile getirilmiştir.

K1: “İlk boşanmayı ben istedim. 6 ay evli kaldık. İşte sebebi evliliğin yanlış bir karar olduğunu evlendikten sonra anladım. Gayrimüslim biri olması başta sorun değilken, Müslümanlığımıza karışması ipleri koparttı. Ondan sonra çok uyum problemi yaşadık sebebi net olarak uyumsuzluk diyebilirim yani. Anladım ki kız arkadaşım sevgilim olması gereken bir

ilişki evliliğe dönüştü. Aslında onunla evlenmemem gerekiyordu, kız arkadaşım olarak kalması gerekiyordu, biz evlendik. Hani kız arkadaşınla ayrılırsın ya boşanmamızda aynı öyle oldu.”

K6: *“10 yıl evli kaldık sonrasında boşandık. Ben istedim sebebi de geçimsizlikti.”*

K7: *“Evliliğim 8 sene sürdü. İlk boşanmayı ben istedim. Gerekçem şu yani ben evin içinde beklediğim bu rahatı huzuru bulamıyordum. Açıkçası eve gelmek istemektedir benim kriterim. O eve gelmem için benim mutlu hissetmem lazım. Bu illa elle tutulur bir şey olmasına da gerek yok. Benim sevdiğim bir yemek yapılırsa mutlu olurum, eşim beni hoş karşılırsa mutlu olurum, kucağıma atlasa çok mutlu olurum mesela. Ama bizim nedense Türk hanımlarında bu tip bir şey yok. İsterim yani bunları ben ama yok bizde olmuyor. Flört dönemi harikadır bizde, sevgililikte kadınlar süslü püslü, kokuları güzel güzel.. Evlenince bir haber oluyorlar kendilerinden. O sihir bozuluyor. Salmalarının nedeni, elde ettim garantiliğidir yani. Heyecanı canlı tutmak lazım bana göre her zaman. Bunu erkek de kadın da yapmalıdır. Bir sürpriz hazırlamak zor değil. Hani bir sinema bileti alırsın sürpriz yaparsın, gün içinde birkaç kere ararsın hal hatır sorarsın. Yani ilişkiye birazcık yarar sağla bu evliliğe bir şey kat... Ama yok dediğim gibi bizde bu. Her şey erkekten bekleniyor. Ben bunu istemiyorum ki. Maddiyatı asla umursamam.Boşandığımda da evden kıyafetlerimi ve kitaplarımı alıp çıktım sadece her şeyi ona bıraktım. Ben napayım maddiyatı, eşyayı istemiyorum. Ben bütün ihtiyaçları ne ise halen daha karşılıyorum. Çocuklarımın okul taksitini vs. hep ben ödüyorum evli değil ama gene de her şey bende.”*

K8: *“16 yıl evlilikten sonra anlaşarak boşandık ama ilk ben istedim boşanmayı. Ben dile getirdim. Çünkü artık dayanamıyordum yani her gün kavga ve huzursuzluk oluyordu yani. Kendi aramızda bir şey yoktu aileler yüzünden oluyordu genelde. Eşimin babası zaten boşanmıştı ve sürekli onun üzerinde olumsuz etkilerde bulunuyordu eşimde bana çatıyordu. Çift vatandaş benim eşim. Yazlık alındı işte onun ailesi geliyor benim ailem geliyor vs derken karıştı ortalık. Zaten en son boşanmamda en büyük neden şu oldu, babası ona bir ev bıraktı henüz daha vefat etmedi babası ama evliliğimizde bize o evi verdi. Eşim de işte sürekli bana diyordu ki “sen benim babam ölünce bu evi satacaksın parayı da ailene vereceksin” diyordu. Beni açıkta bırakacaksın falan böyle saçma sapan şeyler. Bu beni çok etkiledi ya insan sevdiği birine bunu yapabilir mi yani ? Bende suçsuz değilim elbette ama aileme laf söylenince bende kendime hakim olamıyorum. Eşimin söylediklerini kabullenip susamadım bende. Yazlıktan annem havuç çalmış, yani benim annem böyle bir şey yapmaz niye yapsın yahu. Ben bu sözlere katlanamadığım için bu hale geldik zaten. Ben bu saçma neden için kavga ediyorum işte düşünün. Bu artık mantıksızlığa gitmeye başladı. Kızımız var 16 yaşında, bu halimiz artık ona zarar veriyor. Çocuk okulda başarısız olmaya başladı tabi o zamanlarda.”*

K9: “Ben istedim boşanmayı. Şöyle anlatayım, ilk büyük tartışmamız da 6-7 yıllık evliydik. Daha çocuk yoktu o zamanlar. Baya bir şiddetli tartışmamız oldu ben kendimi kaybettiğimi hatırlıyorum açıkça demek gerekirse. Şiddet değildi ama kendimi çok kaybetmişim. Nedenini çok söylemek istemiyorum ayrıntılı ama şöyle diyeyim aldatıldım. Sonrasında işte ben babasını aradım gelin alın kızınızı diye, benden bu kadar olmuyor diye. Babası amcası geldi aldılar. 6 ay ayrı kaldık bu süreçte boşanma davasını niye açmadım bilmiyorum inanın kendimde değildim. O annesinin babasının yanına gitti. Ben evde tek kalıyordum sonra bizimkilerin yanına geçtim beni tek bırakmak istemediler. En son işte birinin cenazesinde karşılaştık, beni aradı sonrasında tekrar birleştik barıştık. Aileme karşı geldim. Çocuk olduktan sonra biraz daha aramız düzelmeye başladı, oğlum Demir biraz daha büyüme başlayınca torununu ailesine sürekli götürmek zorundasın sonuçta. Ama her defasında eşim artık bahane uydurur oldu ve gelmiyordu bende tek çocuğu alıp gidiyordum ama her defasında işte hasta yatıyor gelemedi demek de saçma oluyordu. Barıştıktan sonraki ikinci kopuşlar burada başladı tekrardan işte. Sonrasında maddi durumumuz düzeldi araba vs. aldık taksite girdik. Belli bir zaman sonra eşim işi bıraktı, kendine tekrardan ofis açtı ve iş yapamadı bizim krediler aksamaya başladı. Maddiyatın etkisi de burada devreye girmeye başladı. Ufak tefek kavgalarımız olmaya başlamıştı gene. Sonra kira vermeyelim diye onların ailesinin yanına eve çıktık. Bu seferde kaynana kayınpeder biz aynı evde bir de eşimin erkek kardeşi evlendi o süreçte o gelinde bizle kaldı. Aynı evin içinde 7 kişi kaldık. Her defasında eve gelişimde bazen tek gelin oluyordu ama o tek diye evime giremiyordum yanlış anlaşılır, uygun olmaz diye. İşten yorgun gelip de eve giremediğim çok oldu öyle. Çok saçma bir hayat olmuştu artık. Artık karı kocalık denen şey kalmamıştı bizde. Bitmiştik yani. Boşanmayı ben istedim artık kesin olarak. Çünkü oğlumda bu durumdan etkileniyordu kavga edince yanında ağlıyordu bebek olmasına rağmen hissediyordu. Ben katlanamıyordum artık bu duruma. En sonda işte 8 mart kadınlar gününde bir tartışma yaşadık, orada ayrılma kararı aldım ve söyledim.”

Aşağıda diğer katılımcıların görüşlerine yer verilmiş ve burada boşanmanın, çiftlerin ortak bir kararı sonucu meydana geldiğini görmekteyiz.

K4: “İlk olarak ikimizde karşılıklı şekilde istedik boşanmayı. Bak bizim hatamız ne biliyor musun? Biz, ben şimdi ticaret lisesi mezunuyum bununda hayatıma çok katkısı oldu kişiliğime de. Çok girişkenimdir, paylaşımcıyım. Bir bayan üzerinde etkim çok farklıdır hani vücut dilim olarak. Bunlar önemli şeyler. Ama ne zaman aynı çatı altında yaşamaya başlıyorsun ya işler değişiyor. Bak sevgililik hayatı çok farklı, evlilik hayatı çok farklı. Sevgiliyken bazı şeyleri görmüyoruz, görmezden geliyoruz. 1 sene içinde ayrıldık.”

K5: “Yaklaşık 13 yıl evli kaldık ve karar verdikten hemen sonra boşandık fazla uzatmadık. Boşanmayı ilk ikimiz beraber istedik. Tartışmalarımız çoğaldı. İş yoğunluğundan ve stresten dolayı kavgalar ediyorduk. Oda çalışıyordu çünkü.”

K2, K3 ve K10 içinse boşanmayı ilk olarak erkek değil; kadın eş istemiştir. Sebebi ise kadının, erkeği kıskanması ve ona güvensizliği, kadına miras kalması sonucu, eşini ve çocuklarını bırakarak evi terk etmesi son olarak da, yaşadığı bir hastalık nedeniyle erkek eşine karşı tavırları değişen ve ona karşı sert bir tutum gösteren kadın boşanmayı istemiştir.

K2: “Evlendikten 12 yıl sonra boşanmaya karar verdik. Boşanmada bir sıkıntı çıktı şöyle ki, ben istemedim boşanmayı. Eşim istedi. Biraz fazla gelgitler yaşadık. 2 tanede çocuğumuz vardı zaten biraz da onlar için istemedim. Çocuklarımı çok seviyorum ama karımı da çok seviyordum. İlk eşim istedi boşanmayı çünkü müşterilerle aram çok iyiydi. Ve eşim bunu çok kıskanıyordu. Mesleğim gereği bayanlarla sürekli irtibat halinde kaldığım için eşim de bunu tartışma haline getiriyordu sürekli.”

K3: “Boşanmayı ilk eşim istedi sebebi de ailesinden halan yüklü miktarda bir miras yüzünden. Ne kadar acı değil mi ? Mesela eşim kapalı bir insandı bu mirastan sonra açıldı birden. Çocuklarını umursamaz oldu, herkese her şeye karşı değişti. Bambaşka biri oldu.”

K10: “25 yıl biz evli kaldık, eşim ısrarla benden ayrılmayı istedi onca seneden sonra. Benim eşim, biz evlendikten sonra 10 yıl sonra yani çocuklarımız olduktan sonra, hipofiz adenomu denilen bir hastalığa yakalandı. Bu hastalık yani hipofiz beyinde bir bölge herhalde, o kadınların kadın ve erkeklerin erkek olmasını sağlayan birtakım sıvılar salgılar. Trabzon da o dönem tedavisi yoktu biz Ankara ya tedavi için gidip geliyorduk. Her seferinde ameliyattan sonra bu hastalık tekrar üredi. Hayati bir tehlikesi yok, eşim halen yaşıyor ama hayatı kendisine zindan ediyor. Hatta bu teşhis ilk konulduğunda orda ki doktor hanım bana özel olarak, “hocam eşiniz bu hastalıktan ölmez fakat sizi çok zor zor günler bekliyor” dediğinde önemsemedim çok ölüm olmasın yeter ki dedim, ama inanın öyle olmuyormuş. Dolayısıyla yaşam kalitemiz düşüyor Bu durum bu sancılı süreç, eşimin bana karşı tavırlarında değişime neden oldu. Kırgınlıklar, kavgalar başladı. Bu hastalık benim eşimde bir sendrom yaratıyor adını tam hatırlamıyorum ama yan etkisiymiş tedavinin. Yüzü gözü simsiyah oluyordu vücudu şişiyor ve çatlamar başlıyordu. Bu onun psikolojisini çok bozuyordu çünkü kendisi üç mahallenin en güzel hanımefendisiydi ve beni tercih etmişti. Bu onun psikolojisini çok bozdu ama ben bir kere bile ona “sen artık benim eski eşim değilsin” biçiminde suçlayıcı bir tavırda asla bulunmadım. Ama yaşam bu bazı şeylere hep kendinden veriyorsun ve fazla taviz vermek bizi boşanmaya kadar götürdü. Seni bir başkasıyla görsem hayatta üzülmem, senden nefret

ediyorum gibi cümleler kurması beni çok kardı ve zoruma gitti. Sanıyor ki o ben kırılmam niye ben insan değil miyim yani ? Onun bu davranışlarına anlam veremedim bu süreçte. Benim için çok değerliydi o. Boşanma süreci 1-2 sene senden boşanacağım deyip duruyordu fakat ben aldırmiyordum saçmalıyor diye düşündüm. Sonra ben bir boşanma kağıdı aldım hem de okulumda derse girmeden önce aldım ve o gün ağlamıştım beni teselli eden de okul müdürüm olmuştu. Garipsedim çok. Benim için canını bile verebilecek kadar çok seven bir kadının boşanma açması beni şok etmişti.”

Sonuç olarak yukarıda belirtilen görüşler doğrultusunda yapılan çıkarımlara bakarsak, 10 boşanmış erkekten, 5’i boşanmayı kendisinin istediğini dile getirilerek, sebepleri yukarıda belirtilmiştir. Diğer 2 boşanmış erkek ise boşanma durumunu, eşleriyle aldıkları ortak bir karar olduğunu belirtirken, geriye kalan 3 boşanmış erkek ise, boşanmayı ilk olarak eşlerinin istediğini dile getirmişlerdir.

IV. Boşanmış erkek açısından, evliliğin başlangıcındaki duygu ve düşünceler ile o günlere duyulan özlem

K2, K3, K4, K8 ile yapılan görüşmelerde ise katılımcılar, evliliklerinin başlangıcında mutlu ve sevgi dolu oldukları tespit edilmiş ve eski evlilik günlerine bir özlemin olduğu saptanmıştır. Hatta K2, eski eşine dair az bir umudu olması halinde, ikinci kez evlenmeyeceğini belirterek, soru kapsamında 10 katılımcıdan, 4’ü evlilik günlerine olan özlemini dile getirmiştir.

K2: “Evliliğimin başlarında çok mutluydum, çok isteyerek evlendim. O günleri çok özliyorum, az biraz umudum olsa 2. kez evlenmezdim zaten ama umudum yok artık.”

K3: “Evliliğin başlarında çok mutluyduk. Benim yapım biraz sinirlidir ama oda beni böyle kabullenmişti zaten. Titiz insanımdır fakat eşime asla el kaldırmışlığım yoktur. Fakat onun değişmeye başlamadığı zamanda ki günlerimizi özliyorum ne yalan söyleyeyim...”

K4: “Çok coşkuluymdum, sevgi doluydum. Çünkü onunla ilgili soru işareti yoktu kafamda. Bir ilişkide kafanda soru işareti olmayacak. Net olmalısın. O günleri özliyorum desem şimdiki eşime yanlış yapmış olurum. Gittiğimiz ortak mekanlar vardı mesela, oralara gittiğimde aa bak ben onla buraya gelmiştim önceden diyorum mesela. Galiba özlediğimi itiraf etmeye çekiniyorum kendime.”

K8: “O ilk başlarda mutluydum, heyecanda vardı yani isteyerek evlenmiştim sonuçta. O günleri özlediğim yani benim daha yeni oldu geçen sene temmuz ayında 8 ay falan oldu yani. Biz özlem var tabi ki de o aile ortamının sıcaklığına, çocuklarıma hasretim.”

K1, K5, K6, K7, K9 ve K10 evliliklerinin başlangıcındaki duygu ve düşüncelerine dair belirttikleri ortak tema, coşkulu ve mutlu olduklarıdır. Hatta bir katılımcı, yeşilçamda ki aşklara kendimizi kaptırdığımızdan gözü kapalı evliliklere daldığımızı ileri sürmüştür. Ancak bunun yanında katılımcılar, evliliklerinin başlangıcında mutlu ve coşkulu olmalarına rağmen, eski evlilik günlerini özlemediklerini belirtmiş ve bir katılımcı, bunun nedeni olarak eski günleri hatırlamak istemediğini belirtirken, diğer iki katılımcı da ellerinden geleni yaptıklarını, vicdanlarının bu konuda rahat olduğunu söyleyerek, özlemediklerini söylemişlerdir. Bir katılımcı ise, evliliğinin ilk on yılını özlediğini fakat kendisine zindan olarak tabir ettiği dönemleri ise özlemediğini dile getirmiştir.

K1: “Evlilikten önceki bir ilişkimiz olduğu için evlilikle ilgili o an fazla bir duygu yaşamadım. Zaten evlilikten önce de çok görüşüyorduk. Hiç eski evlilik günlerimi asla özlemiyorum.”

K5: “Coşku vardı mutluydum tabi ki de çok. Eski günleri çok düşünmemeye çalışıyorum. Hatırlamak istemiyorum çünkü.”

K6: “Küçüktük o zaman daha. Üniversiteyi yeni bitirdik evlendik, mutluydum. O eski günleri özlemiyorum ama.”

K7: “Biz yeşil çamdaki aşklara çok imrendiğimiz için herhalde öyle gözü kapalı evliliğe dalan tip oldum. Tabi ki de heyecanlıydım, coşkuluydum. Mantık bana göre değil evlilikte hissetmeden evlenmek saçma bana göre. Eski evlilik günlerimi özlemiyorum ya cidden, benim vicdanım da çok rahat bu konuda. Çünkü dayanabildiğim yere kadar dayandım ve öyle boşandım.”

K9: “İlk zamanlar heyecanlıydım evet mutluydum çünkü sevdiğim bir insanla evlenmiştim. O günleri hiç özlemiyorum hayır. Beni sadece tek kötü eden oğlumsuz geçen süreçler. Belli bir zaman onun yanındaydım ama artık hafta sonları görebiliyorum sadece.”

K10: “Ben ilk evlendiğimde ve onu ilk tanıdığımda dünyada başka hiçbir şeyin olamayacağını düşünüyordum. Şiirler yazıyordum ona. Vitrinlere yolda baksam bile acaba başka kadınlara mı bakıyor diye çok kıskanan bir kadındı bende onu kıskanıyordum tabi ki. Şöyle ki; evliliğimizin ilk 10 yılını özleyorum tabi ki de.

Ama hayatın zindan olduğu zamanları özlemek istemiyorum. Ben ona yardımcı çok oldum ama ben oldukça o beni hep geri itti. Benim vicdanım rahat çünkü elimden geleni yaptım.”

Yukarıda verilen cevaplar genel olarak değerlendirilecek olursa, katılımcıların öncelikle geneli evliliğinin başlangıcında mutlu ve coşkulu olduklarını belirtmişlerdir. Daha sonra 10 katılımcıdan 6 tanesi, eski evlilik günlerini özlemediklerini ve ya o günleri hatırlamak istemediklerini ya da ellerinden geleni yaptıklarını söyleyip, geçmişe bir özlem duymadıklarını dile getirmişlerdir. Bunun dışında ki geriye kalan 4 katılımcı ise, eski evlilik günlerine bir özlem ve hasret duyduklarını söylemiş ve bir katılımcı birazcık umudun var olması durumunda ikinci bir evlilik yapmayacağını söylemiştir. Diğer bir katılımcı ise, eski evlilik günlerinde özellikle çocuklarına ve aile ortamına olan özlemini dile getirmiştir. Diğer bir katılımcıda yine zamanında eski eşiyile gittiği ortak bir mekana gittiğinde o günlerini anımsayıp, özlemini dile getirmiştir.

V. Evlilik sürecinde boşanmış erkeklerin, eşlerine dair yaşadıkları hayal kırıklıkları

Araştırmaya katılan boşanmış erkeklere, eski eşlerine dair evlilik sürecinde yaşadıkları hayal kırıklığının olup olmadığı sorulmuş ve hayal kırıklığı var ise bunu anlatmaları istenmiştir. Katılımcıların bu soruya yönelik aşağıda görüşleri yer almaktadır.

K1 için evliliğinde yaşadığı hayal kırıklığı, farklı dine mensup biri ile evlenmiş olması ve bunun getirdiği anlaşmazlıklar ile evliliğinin yanlış bir evlilik olduğunu belirtmiştir.

K1: “Hayal kırıklığım var olmaz mı ya... Mesela benim için yanlış evliliğimin ana sebebi bir gayrimüslimle evlenmiş olmamdı. Bu insana Müslüman olması şartı koşmuştum. Evlilik arefesinde her şeyi kabul etti bende gönülden kabul ettiğini zannettim halbuki o beni elde etmek için kabul etmiş. Daha sonra ben evlilikten önceki sözlerini yerine getirmesini istediğim zaman, yanlış şeyler ortaya çıktı.”

K2 için evliliğindeki hayal kırıklığı, eşinin ona güvenmemesi ve kıskanç tavırlarıdır.

K2: “Eşimle ilgili hayal kırıklığım tek bir şey var oda, bana güvenmemesi ve aşırı kıskançlıklarıydı.”

K3 için evliliğinde eşine dair yaşadığı hayal kırıklığı, eşine babasından miras kalması sonucu onda meydana gelen değişimler, çocuklarına ilgisiz bir anne oluşu ve ilgisiz bir eş oluşu ve ayrılmayı istemesidir.

K3: “En büyük hayal kırıklığım ona dair, herhalde hiçbir şekilde ayrılmayı ummuyordum onunla. Bunu istemesi ve terkedilmem en büyük hayal kırıklığım oldu. Çünkü çok mutluyduk. Öncelikle şöyle anlatayım, eşimle Ankara’da yaşıyorduk. Ben işimi orada devam ettiriyordum.

Ancak daha sonra eşim İstanbul'a taşınmak için beni çok zorladı. Yıllarca ailesinin yanına gitmek istedi. Sonra bir gün çekip gitti tatile diye, o sırada da babası mirasını kızına bırakmıştı ve vefat etmişti o dönemde. İstanbul'a gelince de bu olaylar üstüne eşim bana artık Ankara'ya gelmeyeceğini söyledi. Ben bu arada tayinimi istedim ve 3 4 ay içinde İstanbul'a tayinimi aldırardım. İstanbul'a gelince de eşim bana sitekler etti. İşte ben yıllardır istedim gelmek madem imkanın vardı neden gelmedik diye çok çıkıştı. İlk kavgalarımız oradan başlamıştı. Daha sonra eşim, babasının şirketinin başına geçti ve işkadını hayatına yükseldi birden. Açıldı giyimi kuşamı çok değişti. Çocuklarını istemez bir anne oldu ya daha ne olsun. İş arkadaşlarımızla pikniğe giderdik. Herkes çocuğunu da getirirdi fakat eşim çocukları evde annesine bırakırdı, çekemem onları, rahat kalmak istiyorum demişti. Çocuklarına soğumuş bir anne oldu, 2 çocuğu vardı biri de bebektir o dönemde. Yurtdışı görevlerim oluyordu mesela oradan da beni çok suçluyordu kavga ediyorduk. Eşimin bu denli değişimi benim için hayal kırıklığı oldu.”

K4 için evliliğinde eşinden kaynaklanan hayal kırıklığı, nişanlılık döneminde ki hayatı, evlilik döneminde bulamamasıdır. Eşinin hareketlerinin ona zıt geldiğini ve bunun karşılıklı olarak gerçekleştiğini söylemiş ve eşinin tavırlarının kendisine karşı çok sert olduğunu belirtmiştir.

K4: *“Hayal kırıklığı ne oldu dersek, belki çok güvenmemin hata olması olabilir. Sevince mantıklı bakamıyorsun haliyle. Sevgi her şeyin üstünde oluyor ama değilmiş işte. Güvenimi çok suistimal etti. Benim mesela evlilik düşüncemle nişanlılık düşüncem aynıydı. Ben flört döneminde de nasılsam evlendiğimde de öyle oldum. Hem maddi hem manevi yönden. Evlenince birbirimize batmaya başladık ya... Onunda bana karşı hareketleri tavırları çok sert olmaya başlamıştı. Bakın mesela ben bir yükü taşıyım, taşıyım ama bir anda bırakırım. Şimdi şöyle diyeyim, eve 20 kg yiyecek alıp götürüyüm o bir tane “yoğurdu unuttun” sen demesi bana batıyor. Tersime geliyor. Ufak şeyler doldu taşı.”*

K5, yaşadığı hayal kırıklığını paylaşmak istememiştir.

K5: *“Hayal kırıklığı yaşadım da çok özel şeyler bunların bende kalmasını istiyorum.”*

K6 için evliliğinde meydana gelen hayal kırıklığı, kendi işlerinin kötü olduğu dönemlerde, eşinin maddi gücünü ona karşı kullanması ve kendisini bu maddiyatla ezdiğini dile getirmiştir.

K6: “Eşimle ilgili hayal kırıklığı yaşadım tabi. Şöyle anlatayım, eczane açmıştım ben ona kendi imkanlarımla. O oraya başlayınca hareket ve tavırları değişti bana karşı. Maddi gücünü bana çok kullanmaya başladı bana ilgisiz oldu giderek ve beni parasıyla ezmeye başladı benim maddi durumumun kötüye gittiği zamanlardı bir de. Ya bir de yaşım şuan 53 şuan o dönemde olsaydım ayrılmazdım tabi ki de. O gençlik şeyleriyle ayrılmış oldum.”

K7 evliliğinde yaşadığı hayal kırıklığının bir tane olması yahut çok olmasının önemli olmadığını, bir tane olması ve bunun derinden etkilemesinin yeterli olabileceğini söylemektedir. Onun yaşadığı hayal kırıklığı ise, eşine gösterdiği ilgi ve alakanın karşılığını görememesidir. Bunu yaşadığı örneklerle birlikte anlatmıştır.

K7: “Hayal kırıklıkları var, var tabi. Ya bunu azlığı yahut çokluğu önemli değildir. Bir tane yaşarsın ama seni çok derinden etkiler mesela. İşin tuhafı flört döneminde değil de evlilikte bunlar ortaya çıkıyor. Flört kısmı geçip evlenince her şey tuhaflaşıyor. Anlamış değilim. Bir bakıyorsun aslında hayatında güzel yaşadığını düşündüğün şeyleri sadece flörtlük dönemde yaşamışsın. Evli olunca bunlar kalmıyor. Hala sinemaya gideceksek ve bunu hep ben planlıyorsam, hala dışarıdaki yemeği ben planlıyorsam bana göre burada bir tuhaflık var. Mesela ben eski eşimin sümbül sevdiğini bilirim ve her sene sümbül açtığı zaman mutlaka eve götürürdüm. Ama karşılık illaki bekler insan. Yok, ben evlilikte de bunu göremiyorum. Ben bunları yapıyorsam, karşılık bekliyorum, bu benim hakkım. Bir de dile getiriyorum yani bunları. Mesela demişimdir ki gün içinde beni ara zor bir şey mi ? Ben bunları göremiyorum. Hatta bunu ilk eşimde demişti hakikaten ben seni gün içinde aramıyormuşum hiç diye... E ben ne yapayım yani daha ?”

K8 için evliliğinde yaşanan hayal kırıklığı, kendi ailesine, eşinin saygı göstermemesidir. Katılımcı, eşinin farklı bir kültürde yetiştiğini ve ailesine olan düşkünlüğünü veya onlara maddi yardımlarda bulunuşunu eşinin anlamamasından yakınmıştır. Ayrıca eşinin, babasının dolduruşlarına gelmesi katılımcı için yaşanan bir hayal kırıklığıdır.

K8: “Hayal kırıklığı olarak şunu diyebilirim, eşim kendisi Avrupa’da yetişmiş yani 19 unda Türkiye’ye gelmiş yani böyle ailemle ilişkiye karışması, kardeşimle ortak işyerim var mesela ona bile karışır. Kültür farkı vardı aramızda ve bu çok etkiledi bizi. Ondan sonra o kavgalı süreçlerde de zaten babasıyla ortak yaşıyorduk biz. Babası ölümcül bir hastalığa yakalanmıştı ama halen yaşıyor atlattı hastalığını. Babasının dolduruşuna geldi. Benim eşimin babası boşanmamızda büyük bir faktördü. İşte ben öleceğim kızım bu sana bakmayacak falan. Yazlığa onun ailesi gidiyor vs diye diye aramızı hep açtı. Eşim de zaten son zamanlarda böyle değildi iyice yaşlı insan gibi olmaya başladı. Babası gibi oldu, agrasifleşti, her söylediğime

bir şey bulmaya başladı. Huzursuzdu yani bende o sebeple hem ona hem de kendime iyilik olsun diye boşanma kararı aldım.”

K9 için evliliğinde eşine dair yaşadığı hayal kırıklığı çok olduğunu söylemiş fakat en büyük hayal kırıklığının ise eşinin, kendisini aldatması olduğunu belirtmiştir.

K9: *“Hayal kırıklıkları çok oldu, aldatılmak en büyük hayal kırıklığı olmuştur bana. Sonrasında işte ben babasını aradım gelin alın kızınızı diye, benden bu kadar olmuyor diye. Babası amcası geldi aldılar. 6 ay ayrı kaldık bu süreçte boşanma davasını niye açmadım bilmiyorum inanın kendimde değildim. O annesinin babasının yanına gitti. Ben evde tek kalıyordum sonra bizimkilerin yanına geçtim beni tek bırakmak istemediler. En son işte birinin cenazesinde karşılaştık, beni aradı sonrasında tekrar birleştik barıştık. Sonra barışınca bana eve gelebilirsin dedim ama o eski evimize gelmek istemediğini söyledi. Benim o tarafa gitmemi istedi daha iyi olacağını söyledi. Bende kabul ettim. Onun olduğu semtte ev bulduk. Tabii bu sırada benim annemle, babamla ve kız kardeşimle erkek kardeşimle aram açıldı çok. Aylarca görüşemez olduk. Bir nevi onun yüzünden ailemi elimden tersiyle itmiş oldum, onları çiğnemiş oldum. Çünkü tam boşanma davası açacak bilince gelmiştim. Ben evden gidiyorum onun yanına diye aileme söylediğim zaman gidersen kendi yoluna gidersin bana dediler. Çünkü asla mutlu olamayacağımı düşündükleri için istemiyorlardı. 5 yıl biz annemle babamla konuşmadık. Ben arayıp sormadım onlar arayıp sormadı. Ki ne zamana kadar, eşim hamile kalana kadar. Çocuk doğduktan sonra da kavgalarımız gene olmaya başladı ve birçok kere hayal kırıklığını yine yaşadım maalesef...”*

K10 ile yapılan görüşmede, evliliğinde yaşadığı hayal kırıklığı olarak eşinin hastalığı sonucu, kendisine yaklaşımının ve davranışlarının kötü olmasıdır. Tabiri caizse eşinin kendisine düşman olduğunu belirtmiş ve kendisini çok sevdiği halde boşanma davasını açmış olmasını ondan beklememektedir. Bir de yaşadığı en büyük hala kırıklığı ise boşanma evrakını, okulda derse girmeden önce almış olması kendisinde derin bir hayal kırıklığı ve üzüntü yaratmıştır.

K10: *“Hastalığın vermiş olduğu olumsuzluklar bizi çok yıprattı. Bu gelişmeler sonucunda eşim bana düşman oldu. Hani beni deli gibi seven kadın bana düşman olması zoruma gitti. Evliliğimizin son 7 8 ayı odalarımız ayrıydı zaten. Ben ona yardımcı çok oldum ama ben oldukça o beni hep geri itti. Onu bundan beklemezdim dediğim; Öyle ufak tefek kavgalar oluyordu gene de ama şu boşanma kağıdının okulda almam çok büyük hayal kırıklığı oldu benim için. Ağladım o an. Bir de hastalıktan sonra ben onun yanında olmak istedikçe onun bana karşı tavırlarındaki kesin virajlarla dönüşü ve bana tepkileri benim için büyük hayal kırıklığı oldu.”*

Mülakatta yer alan, eşinize dair hayal kırıklığı yaşadınız mı? Varsa paylaşır mısınız? Sorusuna araştırma kapsamında yer alan 10 katılımcının hepsi de, eşlerine dair hayal kırıklıkları yaşadığını kabul etmiş ve yaşadıklarını aktarmışlardır. Elde edilen verilere göre hayal kırıklıklarının sebepleri; farklı dine mensup biri ile evlilik sonucu oluşan anlaşmazlıklar, yine aynı şekilde farklı kültür içerisinde yetişen birinin, Türk aile yapısına yabancı olması ve eşinin ailesine sahip çıkmasını, yardım etmesini anlayışla karşılayamamasıdır. Bir başka çıkarım ise, kadın eşlerin, flört döneminde ki davranışları ile evlilik olunca yaptıkları davranışların zıt olmasıdır. Boşanmış erkeklerden bir kısmı evlilik hayatı ile flört döneminin birbirine hiç benzemediğini ve sevginin büyüdüğünü, evlenince ortada kalmadığını belirtmişlerdir. Yine bir başka katılımcının anlattığına göre, kadın eşlerin ilgisiz tavırları veya eşlerine karşı keskin tavırlara sahip olması ve erkek eşin verdiği değeri, eşinden görememesi, onlar için bir hayal kırıklığına sebep olmuştur.

VI. Evliliğin sonlandırılmasında kadın eşin bu duruma etkisi

10 boşanmış erkekte 7'si boşanma faktöründe, eşlerinin payının daha fazla olduğunu ileri sürmüş ve boşanmaya neden olan olaylar hakkında, kendilerinin daha az paylarının olduğunu söylemektedirler.

K1: “Eşimin payı hakkında yani şimdi onun payı daha büyük çünkü beni elde etmek için her türlü tavizi verdi. Benle beraber olmak için her türlü sözleri verdi. “Böyle de yaparım, şunu da yaparım” dedi durdu. Bende diyordum ki “bak kızım bizim evlenmemiz zaten çok zor, sen Gayrimüslimsin ben Müslümanım ve dinini yaşayan bir Müslümanım” demiştim. Ama gel gör ki daha sonra benim evde namaz kılmam, İslami bir hayat yaşamam ona çok sorun oldu. Ben ona baştan bunları demiştim halbuki ama bizi bitiren en çok da şu cümle oldu: “E sen bunları şimdi yapmasan da 50 yaşından sonra yapsan olmaz mı?” gibi cümleler... Bunlar boşanmayı getiren sebeplerdi.”

K2: “Boşanmada eşimin payı hakkında negatif olarak kötü bir şey diyemem sadece kıskançlıkları bana güvenmeyişinden dolayı fazladır diyebilirim.”

K3: “Boşanmamızda kesinlikle onun payı bunda fazla çok fazla hem de. Paranın değiştirdiği bir insan düşünün bu evlilik ayakta durabilir mi sizce?”

K7: “İlk eşimin de şuan ki eşimin de evlilikten soğutma payının çok olduğunu şöyle düşünüyorum, son evliliğimden geriye doğru gelelim. Kızlarını çok tercih etti bana bu doğal bir durumdur ama şuan boşanırsam da kendimi evden biriyim gibi hissedemem olacak. O

evde şuan ben bir yabancı gibiyim mesela. Bu çok kötü ve ağır bir şey. Ben eşimle evliyim, çocukların babası olmak istemiyorum ki. Benim kendi kızım var zaten onların da bir babası var zaten. Kızlarla hep sorunlar yaşıyoruz ve bunları aşamıyoruz.”

K8: *“Eşimin payı %60 ise benimde %40’dır. Şundan dolayı ona çoğunluk veriyorum, yani yurtdışında büyüdüğü için bizim kültürü bilmiyor, aile bağlarını bilmiyor. Mesela ben niye aileme bu kadar sahip çıkıyorum onu anlayamıyor. Benim babam annem ne olursa olsun onlara sahip çıkmam lazım. Kendisi çıkıyor ama beni anlamıyor.”*

K9: *“Onun payı hakkında %80 diyorum. Çünkü bir evliliği ayakta tutan kadındır bana göre.”*

K10: *“Onun payı hakkında şunu diyebilirim; %70 eşim, %30 benimdir. Çünkü hem kendisi istedi boşanmayı, bir de beni düşman olarak gördü kaç yıllık eşini düşünebiliyor musunuz...”*

VII. Boşanmada erkeğin yaşadığı bireysel sorunlar

Boşanma, erkek içinde çeşitli güçlükleri beraberinde getirmektedir. Boşanma sonrası yeni duruma uyum için belli bir sürenin geçmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşanan sorunlar ve etkililik dereceleri bir erkekten, diğerine farklılık gösterse de genel olarak benzer olarak başlarda yaşadıkları duygu bunalımı ortak olmaktadır. Aşağıda katılımcılara ait görüşlere yer verilmektedir.

Boşanma olaylarında bilindiği üzere mağdur olanların en başında çocuklar gelmektedir. Velayeti annelerine verilen çocukları, görmek isteyen babalar büyük zorluklar yaşayabiliyor. Ya da bazı durumlarda çocuklarını almak istemeyen anneler, babaya tüm yükü bırakıp gidebiliyor. Boşanmanın getirdiği belki de en büyük sorunların başında, çocuğu olan çiftlerin yaşadığı sorunlardır.

Aşağıda yer alan K2, K3, K6, K8 ve K9 için boşanmalarında, yaşadıkları bireysel sorunların yanı sıra onları etkileyen en önemli faktörlerden birinin de çocuk olduğunu görebiliriz.

K2: *“BİREYSEL OLARAK NASIL SORUNLARA YOL AÇTI ŞÖYLE DİYEYİM. ÖNCELİKLE ÇOCUKLARIM HALEN BENDE KALIR. ONUN ÇOCUKLARIMA BAKACAK DURUMU OLMADIĞI İÇİN BENDE KALIR ÇOCUKLAR. BEN ONA TEKLİFTE ETMİŞTİM HALBUKİ... ÇOCUKLARLA SEN BU EVDE KAL BEN TAŞINIR GİDERİM DİYE AMA KABUL ETMEDİ. BENDE ÇALIŞTIĞIM İÇİN BAKICI*

TUTTUM ÇOCUKLARIMA. DAHA SONRA ÇOCUKLARIMIN BAKICISIYLA EVLENDİM. SAMİMİYETLE SÖYLÜYORUM SADECE ÇOCUKLARIM İÇİN EVLENDİM. BEN ESKİ EŞİMİ HALEN DAHA SEVİYORUM AMA ARTIK GERİ DÖNÜŞÜ YOK BUNU DA BİLİYORUM. İLK BOŞANDIĞIM ZAMANLARDA ÇOK İÇİME KAPANDIM ÇOK AĞLADIM. İÇKİ KULLANIMIMDA ÇOK OLDU, SAÇMA SAPAN İŞLERLE UĞRAŞTIM. AİLEMDEN UZAKLAŞTIM ÇOK. ANNE, BABA VE KARDEŞLERLE GÖRÜŞMEDİM.”

K3: *“BİREYSEL OLARAK İŞTEKİ MOTİVASYONUM ÇOK DÜŞTÜ BİR KERE. İŞE GİTMEK İSTEMİYORDUM. HELE ONUN EVLENDİĞİNİ ÖĞRENİNCE DAHA ÇOK YIKILDIM. ÇOCUKLAR BENDE KALDI ONLARA SAHİP ÇIKMADI. BÜYÜK OĞLUM GERİ GİTMEYE BAŞLADI ZEKASAL YÖNDEN. ONUNLA UĞRAŞTIM HEP. O BU BOŞANMAMIZDAN ÇOK ETKİLENDİ. ÇOCUK BİR ANDA ÖĞRENMEYİ REDDETMEMEYE BAŞLADI. KEZA YİNE DİĞER KIZIMIN DA KONUŞMASINDA ZORLUKLAR OLDU. MESELA ONA YAKIN OLSUN ÇOCUKLARIM DİYE, EV TUTTUM ONUN EVİNİN YAKININA. ÇOCUĞU BİR GÜN GECE HASTANEYE GÖTÜRMÜŞTÜM ARADIM ONA DA HABER VERDİM. AMA İNANIR MISINIZ, ORAYA BİLE GELMEDİ... ANNEM BÜYÜTTÜ BENİM ÇOCUKLARIMI. AMA EN UFAK BİR ONU ARAYIP, GEL BARIŞALIM DEMEMDE DE BAK ÇOCUKLARI SENDEN ALIRIM BENİ ARAMA DEMESİ DE GENE ÇÖZEMEDİĞİM TUHAF BİR DURUMDU. TABİ Kİ DE İŞLE GÜÇLE İLGİLENMEZ OLDUM BAŞLARDA, ÇOCUKLARIM BU HALE GELDİ DİYE ÇOK AĞLAMIŞLIĞIM OLDU. BİR DE KÜFÜR ETMEM ÇOK OLDU. ÖNCEDEN BÖYLE DEĞİLDİM KESİNLİKLE. KENDİMİ TANIYAMAZ HALE GELMİŞTİM. AİLEMLE YAŞIYORUM ÇOCUKLARIMA ONLAR BAKIYOR. OĞLUM HALEN DAHA SORUNLU. ONA ÖZEL EĞİTİM ALDIRIYORUM. AMA ÇOCUKLARIM İÇİN AYAKTA DURMAK ZORUNDAYIM.”*

K6: *“BİREYSEL OLARAK ÇOCUKLARIM BENİ ETKİLEDİ EN ÇOK. BABA AYRILMIŞ OLUYOR EVDEN. ANNE EVİNDE ÇOCUKLARIYLA KALMAYA DEVAM ETTİ AMA NE OLUYOR, SEN YALNIZ KALMIŞ OLUYORSUN, BUNALIMA GİRMİŞ OLUYORSUN. ÇOCUKLAR YANINDA DEĞİL VE ONLARI ÇOK ÖZLEDİM. BENİ ÇOCUK ÇOK ETKİLEDİ. EŞ İÇİN, EVLENDİM AYRILDIM DİYEREK RAHATLATABİLİYORKEN KENDİNİ, ÇOCUKTA ÖYLE OLMUYORSUN. YA GENEL OLARAK SÖYLERSEM BEN AYAKLARIMIN ÜZERİNDE DURAN BİR İNSANIM, ZORLUKLARI KENDİM AŞABİLDİM. EVET İŞE GİTMEK İSTEMEDİM, YALNIZ KALMAK İSTEDİM, BAZEN İSYANDA ETTİM AMA KİMSEYE YANSITMADIM AİLEME DAHİL. ÇOCUKLARIMA HEP HASRET KALDIM.”*

K8: *“BİREYSEL OLARAK ŞÖYLE, BİR KERE ÇOCUKTAN AYRI KALIYORSUN BİR DE 16 YILLIK BİR YAŞANMIŞLIK VAR. ONLARDAN AYRI KALIYORSUN, E İNSAN SEVEREK EVLENDİM YANİ TABİ İLK 4 5 AY BOŞLUĞA DÜŞTÜM DAYA YENİ YENİ KENDİMİ TOPARLADIM DİYE BİLİRİM. SINIRLENİYOR KIZIYOR İNSAN. EVLİYKEN KIZIMI HER GECE YATMADAN ÖNCE ÖPÜYORDUM GİDİP BAZEN*

BAKIYORDUM, UYUDU MU UYUMADI MI DİYE, ÜSTÜNÜ ÖRTÜYORDUM AMA ŞİMDİ EN BÜYÜK VARLIĞIMDAN YOKSUNUM ŞUANDA. O DUYGULARI ÖZLEDİM YAŞAYAMIYORUM. BOŞANMAK BENİ MADDİ MANEVİ HER TÜRLÜ ETKİLEDİ YANİ. BENİMDE HATALARIM VAR ELBETTE MELEK DEĞİLİM BENDE ÇOK SİNİRLENİNCE KENDİME HAKİM OLAMADIM KIRICI SÖZLER KULLANDIM AMA AİLEME İFTİRALAR ATMASINA KATLANAMADIM. EVE PARA GETİRMEDİN DESE, İÇKİ İÇİYORSUN DESE AF EDERSİNİZ BAŞKA KADINLARA GİDİYORSUN DESE BEN KABUL EDEYİM, DERİM BEN BU KADINA ÇEKTİRDİM AMA YOK YANİ. BENİM HASSAS KONUM NOKTAM AİLEM VE SÜREKLİ BU KONUDA DAMARIMA BASILDI AMA NE YAPALIM ARTIK KADERE BIRAKTIM, AKIŞINA BIRAKTIM NASIL OLACAĞSA OLSUN BAKALIM.”

K9: “İŞE GİTMEYİ BIRAKTIM BİR KERE. 3-4 AY EVDE KALDIM, İÇKİ KULLANDIM HEM DE ÇOK KULLANDIM. AİLEMLE GENE GÖRÜŞMEYİ KESTİM KENDİ İÇİME KAPANDIM. ÇIKIP GİTMEYİ ŞEHİR DEĞİŞTİRMEYİ ÇOK DÜŞÜNDÜM AMA AİLEM İZİN VERMEDİ. MADDİ MANEVİ OLARAK ETKİLENDİM ÇOK. O İŞSİZ VE BOŞANMIŞ OLARAK 4 AY BENİ HAYATIMDA 1-2 SENE GERİYE ATTI. AĞLADIM AMA NEDEN AĞLADIM? ÇOCUĞUM YÜZÜNDEN AĞLADIM, BAŞKA BİR NEDENİ YOKTUR.”

VIII. Boşanma Sonrasında Erkeğin Sosyal Çevresinde Meydana Gelen Değişimler

Boşanma, erkek için çeşitli güçlükleri beraberinde getirmektedir. Boşanma sonrası duruma uyum için belli bir sürenin geçmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Boşanma, sosyal çevrelerde akrabaların, ailenin, arkadaş çevresinin, boşanmış bireyle ilişkisine de yeni bir biçim kazandırmıştır. Aşağıda bu konuyla ilgili katılımcılara ait görüşler yer almaktadır.

K2, K4, K5, K6, K9 ve K10 için boşanma sonrasında sosyal çevrelerinde özellikle eşiyile ortak arkadaşlarının bir kısmı ile iletişimlerini kestiği ve kendilerine ön yargı ile yaklaşıldığını ve bir kısmı baskıyla karşılaştığını söylenmiştir. Bir de boşanma sonrasında, evli çift arkadaşlarının yanına gidemeyerek, mahcupluk duymakta olan katılımcı, boşanmanın sosyal çevresindeki etkisini içe kapanıklık olarak ifade etmiştir.

K2: “Boşandıktan sonra tabi ki de hiç kimse bunu hoş karşılamadı, herkes genelde de eşimi suçluyorlardı ama benim kendi ailem bende suç buluyordu. Yani çok garip aslında duruma bakın, benim ailem beni suçluyordu. Onun ailesi de onu suçluyordu. İş çevremde çok etkilendim çünkü aynı yerdeydik hep. Gözüm onu çok arıyordu. Arkadaşlardan da bazılarıyla çok görüşmüyorum.”

K4: “Boşandıktan sonra aile çevremde olsun akraba çevremde olsun bir baskıyla karşılaşmadım bir etkide bulunmadı kimse. Ama iş hayatım etkilendi. Ama şuan ki bakış açımla o zaman ki çok farklı tabi ki de. İşe gitmek istemediğim çok oldu. 1 seneye yakın iş yapamadım çok. Çünkü sevdiğim bir insandı. Mahkeme de göz göze gelince tuhaf olmuştum çok. Ya da şuan ki eşimle onunla takıldığımız mekana gidince, bir tuhaf oluyordum. Bir de şöyle bir olay yaşandı, daha önce görüştüğüm evli çiftlerle görüşemiyordum artık. Yanlarına gidemiyordum. O bir sıkıntı oluyordu. Kendimi bekar olarak görüyorum ve mahcupluk oldu bende o dönem. Ve içime kapandım.”

K5: “Boşandıktan sonra tepki gösteren oldu akraba çevrelerimizden tabi ki de biz onları çok olaya karıştırtmadık. Boşandıktan sonra kapattık işyerini zaten. İki işyerimiz vardı biri dershaneydi onu eşime bıraktım, çocuklarımın geleceği için. O devam ettiriyor onu. Çocuklarımla hep görüşürüm. Ortak arkadaşlarımızla iletişimi kesim çünkü baskı vardı gene çok. İletişimi kesmeyi ben istedim, baskı kurmasınlar diye.”

K6: “Akraba aile çevrem evlenince de ayrılınca da bir şey demediler zaten bana çok müdahale etmezlerdi. Kararıma saygı duydular hep. Arkadaş çevresi olarak da şöyle, onun arkadaşları ona kaldı, benimkiler bana kaldı. Tavır değiştiren oldu da görüşmüyorsun yani. İş hayatımı etkiledi evet performansım düştü 2-3 yıl evet.”

K9: “Ailem bunu zamanında yapmam gerektiğini söyledi. Çocuk olmadan yapmam gerektiğini söyledi. Akrabalarımı çok takmıyorum benim için aile önemli. Çevre olarak da arkadaşlarımdan kimse beklemiyordu. Ben ortak arkadaşlarımla iletişimi de kestim. Bana karşı tavır değiştiren de oldu bu sebeple kestim. Bir zamanlar aynı masada yemek yediğin insanlarla, evliliğim bitince de görüşmeyi kestiler benimle. Bir nevi öküç öldü ortaklık bitti yani tabiri caizse. İş hayatımda da etkilendim çok kötü hem de.”

K10: “Annem üzüldü Allahtan babam rahmetliydi çünkü gelinini çok severdi ve bana da çok kızardı eminim ki. Hala annemle görüşürler ve hala ona geri dön deyip duruyor annem, ama ben kabul etmiyorum. Kimse bilmiyor ki o odalarımızı ayırdığımız 8 aylık süreçte ben geceleri kapıma kilit takıp uyuyordum. Eşimden korkar hale gelmişim, anlıyor musunuz ?

Bana olan aşırı sevgisi, kendisi de böyle olunca fiziksel yönden bana kin duymaya başladı. Bana hep güzel görünmek isterdi o yüzden bana düşman oldu. Sosyal çevremde olsun iş çevremde olsun çok tanınan bir insanım. Tepkiler olmuyor değil. Neymiş ben eşimi hasta olunca bırakmışım, ben bunu duyduğum an çıldırıyorum. Ben bunu hakime bile söyledim. Boşanmak istemediğimi de söyledim boşanmada. Ben eşimden bir beklenti içine girmedim

asla. Hastayken asla. Öyle derdim olsa şuan 9 yıldır bekarım ama evlenmedim hala. Hayatımda kimse de yok. Beğenemiyorum onun gibi kimseyi. Birçoğu ortak arkadaşlarımızla iletişimi kestim. Bana önyargı ile yaklaşanlar çok oldu. Onlarla da görüşmeyi kestim.

Sonuç

Boşanma, her toplumda çeşitli dönemlerde farklı ve değişen kurallarla düzenlenmiştir. Geçmişten günümüze kadar boşanmalar artış göstermiş ve bunun nedenleriyle ilgili araştırmalar yapılmıştır. Boşanma nedenleri arasında, en yüksek oranı geçimsizlik oluşturmaktadır. Sosyolojik açıdan boşanma olgusunun artışında; şehirleşme, kadınların aktif iş hayatına atılarak ekonomik bağımsızlığına kavuşması, geleneklerin aşınması, insanların daha ferdiyetçi ve bağımsız düşünmeleri gibi çeşitli nedenler oluşturmaktadır.

Boşanmaların özellikle gelişmiş toplumlarda yüksek bir orana sahip olmasının nedenleri: hızlı kentleşme, toplumsal hareketlilik, hoş görü, kadının iş gücüne katılması ve evlilikte mutluluk kavramı üzerinde durulmaya başlanmasıdır. Boşanma, erkeği etkileyen toplumsal bir sorundur. Boşanma süreci erkek eş tarafından kolaylıkla geçmemekle birlikte boşanma sonrası yaşanan etkiler, erkeklerde içe kapanıklık, çevresindeki insanlardan gizli bir şekilde ağlama, iş performanslarında düşüş ve aile sıcaklığından mahrum kalmaları şeklindedir. Boşanma sonrasında erkeğin yalnızlık hissettiği ve bunun nedeni ise çocukların velayetinin annede olması durumudur. Erkekler, çocuklarını özlemekte ve bir baba olarak akşamları evde onların yanında olamayışlarından ötürü derin bir üzüntü duymaktadırlar.

Sonuç olarak, erkekler boşanma sonrası hem maddi hem de manevi yönden olumsuz şekilde etkilenmişlerdir. Maddi açıdan olumsuz etki şöyledir; kadına nafaka verilmesi, çocukların diğer maddi ihtiyaçlarının da karşılanması gibi birçok yükümlülük erkeğin omuzlarına bırakılmıştır. Bu nedenle erkekler kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumlara kimi zaman düşmekte ve bu durum kendi hayatlarından maddi yönden feragat etmelerine neden olmuştur. Maddiyatın neden olduğu olumsuz etkinin yanında bir de manevi olarak sancılı süreç geçiren erkekler, bu iki durumu atlatmada sıkıntılar yaşamaktadırlar. Özellikle boşanma sonrasında, çevrelerindeki insanlarla olan ilişkilerinin değişmesi, kendi anne ve babalarının baskısı, kendilerini bir boşlukta hissetme ve bunun iş yaşamlarına olumsuz şekilde yansması gibi birçok sonuç ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak evlilik sürecinde yaşanan kavgalar, stresli ve gergin ev ortamı ve bunun akabinde gelen boşanma, erkekler üzerinde negatif etkilere neden olmakta ve bu hızlı değişimden olumsuz şekilde etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

ADAK, Nurşen (2012), **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ankara: Siyasal Kitabevi.

CANATAN, Kadir ve YILDIRIM, Ergün (2013), **Aile Sosyolojisi**, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul: Açılım Kitap.

Doğan Haber Ajansı (DHA) (03.10.2013), “Boşanmanın Erkeklerle Zararı Büyük!”, **Hürriyet (Aile)**.

GİDDENS, Anthony (2000), **Sosyoloji**, Ankara: Ayraç Yayınevi.

İBRAHİMOĞLU, Davut (2004), **Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk**, İstanbul: Hayat Yayınları.

İLGAR, Şengül (2004), “Evlilik Birlikteliğinin Bozulması-Boşanma”, **Evlilik Okulu**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

KURT, Abdurrahman (2013), “Dünden Bugüne Türk Ailesi”, **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, Bursa: Dora Yayınları.

ŞEN, Bülent (2013), **Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YURTKURAN DEMİRKIRAN, Semra ve ERSÖZ GÜNİNDİ, Aysel vd. (2009), **Boşanma Nedenleri Araştırması**, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.